

УДК 378.14:39

О.Я. Яковенко-Кубицька,
аспірант

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

НАРОДОЗНАВЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖІВ

У статті розглядається проблема формування народознавчої компетентності студентів педагогічних коледжів в умовах змін змісту сучасної освіти. Автор доводить необхідність створення відповідних умов, за яких формування компетентності та компетенцій відбуватиметься на належному професійному рівні, визначаючи народознавчо-професійну підготовку як одну із сфер загальної фахової підготовки у вузах України.

Динамізм, з яким сучасна цивілізація посувається вперед, швидка зміна технологій, постійне оновлення інформації, збільшення її, – все це зумовлює необхідність безперервно набувати досвіду, не лише отримати теоретичні знання, а вміти практично вирішити будь-яку життєву проблему. Тому формування компетентної особистості є необхідним завданням будь-якої освітньої системи.

Це зумовлює зміни у визначенні змісту освіти, які відображені в державних документах (Закон України "Про освіту", Державна Національна програма "Освіта" (Україна XXI століття), Конституція України, Національна Доктрина розвитку освіти України в XXI столітті та інші законодавчі акти). Органічним доповненням є пізніше пропонувані визначення вченими: "Зміст освіти – система компетентностей, яка повинна бути сформована у процесі освіти з урахуванням самовизначення особи, створення умов для її самореалізації, перспектив розвитку світової спільноти" [1].

Що ж являють собою компетентності та компетенції.

Тлумачний словник сучасної української мови за редакцією В.Т. Бусела трактує компетентність "як певну суму знань у особи, яка дозволяє їй судити про що-небудь, висловлювати переконливу, авторитетну думку.

Компетентний – це той, хто знає, обізнаний у певній галузі; який має право за своїми знаннями або повноваженнями робити або вирішувати що-небудь, судити про що-небудь. Компетенція – це коло повноважень якої-небудь установи або особи; коло питань, в яких дана особа має знання, досвід" [2: 445].

У багатьох країнах Європи поняття компетенцій не тільки стосується змісту освіти, а й передбачає формування у молоді певних навичок, потрібних для життя та діяльності. Саме компетенції розв'язують життєво важливі проблеми. Вони дають змогу застосувати знання упродовж всього життя, оперувати здобутими знаннями.

Європейські країни, що брали участь у міжнародному проекті "DeSeCo", метою якого було окреслити ключові компетентності, визначилися з основними чинниками компетентностей, що найбільше відповідають системам освіти країн, освіті яких властиві такі пріоритетні напрями розвитку суспільства і ключові компетенції:

- предметна (можлива в контексті передачі знань і незалежному оперуванні знаннями);
- особистісна (розвиток індивідуальних здібностей і талантів, здатність до самоаналізу, динамічні знання);
- соціальна (здатність до відповідальності, співпраця, ініціатива, активна участь, динамічні знання; передбачає також відкритість до світу та відповідальність за навколишнє середовище, вміння працювати в команді, здатність до спілкування);
- методологічна (є вимогою до розвитку предметної компетентності, означає гнучкість, само спрямоване навчання, здатність до незалежного розв'язання проблем, самовизначення) [1: 71].

У педагогічному сенсі поняття компетенція частіше використовується для позначення:

- освітнього результату, який виражається в реальному володінні методами, засобами діяльності, у здатності розв'язувати поставлені завдання;
- такої форми сполучення знань, умінь і навичок, що дають змогу ставити і досягати мету щодо перетворення навколишнього середовища.

Під компетентністю частіше розуміють інтегративну якість особистості, яка виявляється в загальній здатності і готовності до діяльності, що ґрунтується на знаннях та досвіді, набутому в процесі навчання та соціалізації.

Таким чином, поняття компетенції та компетентності значно ширші за поняття знання, уміння, навички, бо концентрують у собі спрямованість особистості, її здатність долати стереотипи, передбачати проблеми, гнучкість мислення; характер – самостійність, цілеспрямованість, вольові якості [4: 52].

На думку О. Пометун, діяльність людини, зокрема й засвоєння будь-яких знань, умінь і навичок, складається з конкретних дій, операцій, що їх виконує людина. Під компетентність людини науковець розуміє спеціально структуровані(організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх

набувають у процесі навчання, які дають змогу людині визначати, тобто ідентифікувати і вирішувати, незалежно від контексту проблеми (ситуації), характерні для певної сфери діяльності.

Формування народознавчої компетентності на сучасному етапі розвитку освіти є важливим. Україна є самостійною незалежною державою, де національний компонент знаходиться на високому рівні. Велика кількість інформації, поглиблене вивчення народознавства спонукає спрямувати молодого фахівця на правильний, доречний вибір потрібної інформації.

Досліджували проблему народознавства В. Антонович, Ф. Вовк, В. Гнатюк, М. Грушевський, М. Драгоманов, П. Житецький, М. Костомаров, М. Максимович, О. Потебня.

Серед сучасних науковців: О.С. Березюк, С.І. Гончаренко, П.І. Ігнатенко, В.Р. Кузь, Д. Руденко, М.Г. Стельмахович, С.І. Сявавко.

Проблему компетентності на різних рівнях аналізу вирішували С. Гончаренко, І. Тараненко, А. Василюк, К. Корсак. Проблема народознавчої компетентності, а також педагогічні умови, за яких вона формується, майже не досліджена.

Започатковуючи дослідження, ми врахували, що вперше термін "народознавство" запропонував І. Франко. Він зазначав, що "народознавство" означає, власне, щось більше, ніж те, що становить сферу нашої науки. Бо пізнати народ – то значить пізнати людей, що мешкають на певній території, а також пізнати їхнє нинішнє і минуле становище, їхні фізичні і розумові особливості, їх інститути і економічне становище, їх торговельні відносини й інтелектуальні зв'язки з іншими народами.

У концепції педагогіки народознавства зазначено, що народознавство – це рідна мова, історія, краєзнавство, етнографія, народна педагогіка, народний календар, народні моральні принципи, усна творчість, різні види мистецтва й художньої творчості, прогресивні національні традиції, звичаї та обряди, народні символи та національна символіка.

На основі цього нами був зроблений висновок, що народознавча компетентність – це досконале знання рідної мови, історії, краєзнавства, етнографії, народної педагогіки, різних видів мистецтва, набути в процесі навчання, що дає змогу успішно вирішувати проблеми, що виникли в даній галузі.

За даними досліджень, (дослідження проводилися на основі анкетування: було розроблено ряд запитань, на які треба було дати власну відповідь або вибрати варіант відповіді) проведених серед викладачів та студентів педагогічних коледжів, формування народознавчої компетентності має починатися ще з перших днів життя дитини, продовжуватись у дитячому садку, в освітніх закладах. У школах та вузах має викладатися народознавство, вивчатися історія рідного краю, приказки, прислів'я, вірші, проводиться екскурсії, зустрічі з представниками різних етнографічних регіонів.

Народознавство виховує почуття гідності, патріотизму, зацікавленості надбаннями української культури, свідоме ставлення та знання історичного шляху свого народу, бажання діяти для подальшого його розвитку.

Водночас з поняттям "народознавство" зустрічається й термін "педагогіка народознавства". Воно об'єднує дидактичний та виховний аспекти, завдяки яким практично засвоюється народознавство. Має важливе значення у підготовці підростаючого покоління до самостійного життя. Визначаючи народознавчо-професійну підготовку як одну з основних сфер загальної фахової підготовки, а також важливу роль його в формуванні духовності студента, було визначено параметри їх сприйняття:

- базові життєві цінності студентів;
- розуміння і знання матеріалів народознавства студентами
- спосіб виявлення народознавчих тенденцій та врахування традицій у діяльності і поведінці студента;
- зміст мотивів формування народознавчих знань особистості.

Розуміння важливості впровадження народознавчих принципів у сучасні вузи супроводжується активізацією дослідницької думки, появою фундаментальних праць та науково-популярних видань, а також публікацій аматорського характеру. Важливими для удосконалення технології народознавства є методичні розробки для вузів і шкіл А. Богущ, О. Ковальчук, Н. Лисенко, Р. Скульського, М. Стельмаховича, Б. Ступарика, В. Хрущ.

Введення народознавства, методики ознайомлення з народознавством, історії педагогіки України в педагогічних вузах значно впливає на вдосконалення системи підготовки національно педагогічних кадрів. Їх вивчення сприяє формуванню особистості справжнього вчителя – патріота та професіонала, від якого буде залежати рівень майстерності його власної діяльності. Незалежно від кваліфікаційного рівня і професійної спрямованості майбутній учитель повинен не лише успішно опанувати теоретичними знаннями, а й навчитися практично їх застосовувати в повсякденному житті, вміти прилучати до них своїх вихованців.

Підготовка студентів з у їх навчально-пізнавальній діяльності – це шлях реалізації системи народних знань, які сприяють інтелектуальному розвитку особистості. Для цього використовуються різні методи, матеріали з народознавства, навчальне обладнання і навчально-пізнавальна діяльність студента.

Основними завданнями вивчення народознавства у педагогічних коледжах є усвідомлення студентами:

- виховного потенціалу народних традицій;
- українського фольклору педагогічного спрямування;
- народного досвіду родинного виховання.

Через розуміння майбутніми вчителями народної педагогічної системи краще реалізується принцип поєднання навчання і виховання.

Тому потрібно:

- спонукати студентів педагогічних коледжів до розширення інформаційного кругозору щодо народознавства;
- стимулювати щодо застосування теоретичних знань на практиці ще під час навчання у коледжі;
- активізація потреби до самоосвіти.

На основі зазначеного вище ми дійшли висновків:

1. Формування народознавчої компетентності є актуальним для студентів педагогічних коледжів.
2. У процесі навчально – пізнавальної діяльності формується усвідомлення навчально – виховного потенціалу народної педагогіки та важливість застосування його на практиці.
3. Ефективність формування народознавчої компетентності у студентів педагогічних коледжів потребує спеціально створених педагогічних умов.

Отже, вважаємо, що поставлена нами проблема потребує продовження дослідження в сучасних умовах навчання та виховання молодого покоління для створення сприятливих умов щодо формування народознавчої компетентності, що сприятиме підвищенню ефективності навчального процесу. Майбутній педагог зуміє правильно зорієнтуватись у виборі потрібної інформації для навчального процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / За редакцією В.Г. Кремня. Авторський колектив: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, І.І. Бабін. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.
2. Великий тлумачний словник української мови / Уклад . і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ "Перун", 2004. – 1440 с.
3. Вачевський М. Сучасна економічна освіта у країнах Західної Європи: формування професійних компетенцій // Рідна школа. – 2006. – № 3. – С. 71-74.
4. Марецька Н. Компетенція чи компетентність : що ми формуємо у молодших школярів // Початкова школа. – 2007. – № 9. – С. 51-54.
5. Життєва компетентність особистості: Науково – методичний посібник / За ред. Л.В. Сохань, І.Г. Єрмакова, Г.М. Несен. – К.: Богдана, 2003. – 520 с.
6. Марецька Н. Компетенція чи компетентність : що ми формуємо у молодших школярів // Початкова школа. – 2007. – № 9. – С. 51-54.
7. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: " К.І.С. " , 2004. – 112 с.

Матеріал надійшов до редакції 15.10. 2008 р.

Яковенко-Кубицкая Е.А. Народоведческая компетентность студентов педагогических колледжей.

В статье рассматриваются педагогические условия формирования народоведческой компетентности у студентов педагогических колледжей. Автор доказывает необходимость создания соответственных условий, среди которых формирование компетентности и компетенций будет происходить в соответствии с требованиями, обозначая профессиональную подготовку по народоведению как одну из составляющих общей профессиональной подготовки.

Yakovenko-Kubitska O.A. The Folk Competence of the Pedagogic College Students.

The article deals with the problem of the formation of folk competence of students at the pedagogical colleges in conditions of changes in contents of modern education. The author proves the necessity of creating suitable conditions for the folk competence formation on a proper professional level. The folk competence is denoted as one of the components of general professional preparation.